

Filim 71



TÜRK SINEMATEK'İ KİTAP KÖŞESİ

Sinematek üyelerine yeni bir kolaylık ve hizmet amacıyla bir kitap köşesi düzenlemiştir.

SINEMATEK KİTAP KÖŞESİNDEN ÜYELERİMİZ,

- Türk ve yabancı bütün sinema yayınlarını ve öbür yayınları % **10 İNDİRİMLİ** olarak sağlayabilirler.
- **YENİ SINEMA** dergisinin gerçek bir sinema bilgisi kaynağı olan iki nefis cildini 50 şer liraya alabilirler.
- **YENİ SINEMA**'nın, **FILIM 70**'in eski sayılarını ve **İLK TÜRK SINEMACISI FUAT UZKINAY** incelemesini % **50 İNDİRİMLİ** olarak edinebilirler.
- **İSTEDİKLERİ YERLİ VEYA YABANCI HER KİTABI** adını bildirerek en kısa zamanda sağlayabilirler.

TÜRK SINEMATEK'İ KİTAP KÖŞESİ

GÖSTERİ SAATLERİ / HER GÜN (Pazartesi dışında) 14.00 - 16.30 - 19.00 ve 21.30

Kapaklar / Sungu Çapan

FILIM 71 / Türk Sinematek Derneği'nin yayın organı olarak ayda bir yayınlanır / Sahibi: Türk Sinematek Derneği adına Onat Kutlar / Yazı İşleri sorumlusu : Ömer Pekmez / Bu sayıyı hazırlayan : Jak Şalom / Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir, dergiyi bağlamaz / Yönetim Yeri : Türk Sinematek Derneği, Sıraselviler Caddesi, No. 65, Beyoğlu, İstanbul / Tel : 49 87 43 / P.K. 307 Beyoğlu / Dizgi ve Baskı : Fono Matbaası / Baskı tarihi : 19/4/1971

ENGEL

BARIERA. Yönetmen ve Senaryo / Jerzy Skolimowski. Görüntü Yönetmeni / Jan Laskowski. Kurgu / H. Prugar. Sanat Yönetmeni / Roman Wolyniec, Z. Straszewski. Müzik / Krzysztof Komeda. Oynayanlar / Jan Nowicki (Öğrenci), Joanna Szczerbic (Genç kız), Tadeusz Lomnicki (Doktor), Zdzisław Makiaklewicz (Dergi satıcısı), Ryszard Pietruski (Başgarson), Maria Malicka, Malgorzata Lorentowicz, Gustaw Nehrebecki, Zygmunt Malanowicz, Andrzej Herder, B. Baer, Henryk Bak, Ryszarda Hanin, Stanislaw Lindner, Zygmunt Lesniak, Adam Pawlikowski, Adam Perzyk, Jerzy Turek. Yapım / Kamera Ensemble, Film Polski. Yapım Yönetmeni / Stanislaw Zylewicz, Ryszard Straszewski. Yapım yılı ve yeri / 1966 Polonya. Süresi / 83 dakika.

Elleri arkasından bir ütü kordonu ile bağlanmış genç bir adam. Diz çöker, neredeyse yere düşecek kadar eğer başını ve bağıırır: «Bursu kabul ettiğim anda Devlete satılmış oldum ben. Şimdi de kim istekliyse ona satabilirim kendimi...» Filmin ilk bölümü ve ilk sözleri böyle. Daha sonra kaçır genç adam. Herşeyi yıkıntıya bırakır. Yıllardır sürdürdüğü yaşantıyı terkeder. Bütün eşyasını bir bavula doldurur, ve ülkesini fethedünyayı fethedü çıkar. Daha kolay, daha olağanüstü bir yaşantıya kavuşacağını ummaktadır.

Belki de tam amacına ulaşacağı, sırada bir şey alıkoyar onu. Bir şey son adımını atmasına engel olmaktadır. Nedir bu? Gurur mu? Utanç mı? Geceleyin kararsız dolaşırken bir genç kıza rastlar. İstemediği halde bütün bir gerçeği anlatır ona. İki genç aralarında başlayan ilişkinin ömürsüz olduğunu bilirler. Bu ilişkinin daha süreklil bir şeye dönüşmesi konusunda hiç bir umutları yoktur. Ve daha ilk günden ayrılma anını beklerler. Birlikte dans ederlerken, birbirlerinin gözlerine bakarken, birbirlerinden hoşlandıklarını hissederken güzel olduklarını bilirler. Ama gene de aşk konusunda söyleyebildikleri tek şey şudur: «Ne kötü birbirimize aşık olacak zamanımız yok...»

Bu ilişki düzeyinde bir ayrılma biçimi bulmakta güçlük çekerler. Bir gün birdenbire

ellerini birbirine uzatıp «hoşça kal» diyemezler birtürlü. Ne de birbirine sırt çevirip konuşmaksızın ayrılabilirler. İkisi de aralarında doğan ilişki karşısında güçsüz, tedirgindirler. Tartışır, kavga ederler, kırarlar birbirlerini. Sonunda tan yerı ağarırken, genç adam, elde kılıç, kayak trambolinin tepesinden uçuşuruma atlamak istediğinde içinde o «boşuna çalışan cesaret»i bulabilecek mi? Ve genç kız bırakacak mı onu? Özellikle, koca bavulunun içinde sakladığı şeyi gödüğünde izln verecek mi gitmesine? Bu iki genç birbirlerini arayacaklar mı? Taa... ki?

BİR KADININ AŞKI

L'AMOUR D'UNE FEMME. Yönetmen / Jean Grémillon. Senaryo / Jean Grémillon. Uyarılama ve konuşmalar / René Wheeler, René Fallet ve Jean Grémillon. Yönetmen yardımcısı / Paul Feyder, Guilico Macchi. Görüntü Yönetmeni / Louis Page. Alıcı yönetmenleri / Jean Duhamel, Marc Champion. Kurgu / Louisette Hautecoeur. Dekor ve maketler / Robert Clavel. Müzik / Elsa Barraine. Script-girl / Christiane Nat. Ses / Jean Rieul. Oynayanlar / Micheline Presle (Dr. Marie Prieur), Massimo Girotti (Mühendis André Lorenzi), Gaby Morlay (Mlle Leblanc), Marc Cassot (Marcel), Roland Lesaffre (Yves), Julien Carette, Paolo Stoppa, Yvette Etievent. Yapım / L.P.C. (Pierre Gérin) - Films Costellazione. Yapım Yönetmeni / Robert Prévost. Yapım yeri ve yılı / Fransa 1953. Uzunluğu / 3000. Fransızca.

Filmin konusu Ouessant'ta geçer. Hekimlik mesleğini seçmiş olan genç bir kadın, oldukça tutucu olan ada halkına sonunda kendini kabul ettirmeyi başarır. Bu arada genç bir italyan mühendisle tanışır. Birbirlerini severler. Ancak genç adam, kadının sevdiği işi yürütmek, seçtiği yolda devam etmek konusundaki kararlılığını bir türlü anlayamaz. Sonunda kadını terkeder.

Georges Sadoul filim konusunda şunları yazıyor: «Bir kadının Aşkı, kadın-erkek ilişkileri ve kadının toplumdaki yeri konusunda çevrilmiş en soylu ve önemli eserlerden biridir. Film, ne yazık ki halk tarafından hiç tutulmamış, böylece de büyük bir yönetmenin çevirdiği son önemli eser olmuştur...»

ROCCO VE KARDEŞLERİ

ROCCO E I SUOI FRATELLI. Yönetmen / Luchino Visconti (Giovanni Testori'nin *Il Ponte della Ghisolfia* adlı eserinden esinlenerek). Senaryo / S.C. d'Amico, Vasco Pratolini ve L. Visconti. Uyarılama ve konuşmalar / S.C. d'Amico, Pasquale Festa Campanile, Massimo Franciosa, Enrico Medioli ve L. Visconti. Dekor / Mario Gargublia. Giysiler / Piero Tosi. Müzik / Nino Rota. Görüntü Yönetmeni / Giuseppe Rotunno. Kurgu / Mario Serandrei. Oynayanlar / Alain Delon (Rocco Paiondi), Renato Salvatori (Simone), Annie Girardot (Nadia), Katina Paxinou (Rosaria, anne), Roger Hanin (Morini), Paolo Stoppa (Boks meneceri), Suzy Delair (Luisa), Claudia Cardinale (Ginetta), Spiros Focas (Vincenzo), Claudia Mori (Çamaşırhanedeki kız), Alessandra Panaro (Ciro'nun nişanlısı), Corrado Pani (Ivo), Max Cartier (Ciro), Rocco Vidolazzi (Luca). Yapım / Goffredo Lombardo (Titanus-Les Films Marceau). Yapım yeri ve yılı / İtalya 1960. Venedik Film Şenliği Jüri Özel Ödülü. Film türkçe altyazılıdır.

Güney İtalya'nın yoksulluklarından kurtulmak için, kalabalık bir aile Kuzey'de büyük bir endüstri şehri olan Milano'ya göç eder. Anne Rosario (K. Paxinou), oğulları Rocco (A. Delon), Simon (R. Salvatori), Ciro (M. Cartier), ve küçük Luca (R. Vidolazzi) ile birlikte şehirde oturan büyük oğlu Vincenzo (S. Focas)'ya gider. Aynı gün Vincenzo, Ginetta (C. Cardinale) ile nişanlanmaktadır. Nişanda iki ailenin gelenekçi davranışları çatışmalara sebep olur. Anne oğulları ile birlikte Vincenzo'dan ayrılır.

Aile eski bir apartmanın bodrum katına yerleşir. İşsizdirler. Günlük geçimlerini sokaklarda kar sürümele sağlarlar. Ailenin kişileri büyük şehri tanımaya başlar. Şehir serüveni içinde, annenin, gücünü geleneklere bağlılıktan alan baskısı yavaş yavaş etkisini yitirir. Simon meslek olarak boksörlüğü seçer. Genç bir kadın olan Nadia (A. Girardot) ile tanışır ve aralarında tensel bir ilişki kurulur. Rocco bir temizleyici dükkânında iş bulur. Ciro fabrikada çalışmakta, bir yandan da gece kurslarına devam etmektedir. Aile bir apartman katına yerleşir.

Bir gün Simon, Rocco'nun çalıştığı yere pantolon ütöletmeye gelir. Dükkân sahibi kadının mücevherlerini çalar. Aynı mücevheri bir akşam Nadia'nın üzerinde gören Rocco hırsızın kim olduğunu anlar. Simon sorumsuz davranışlarla yavaş yavaş çürümeye ve kaybolmaya başlamıştır.

Rocco asker olur. İzlnli bir gününde Nadia ile karşılaşır. Bir kahveye otururlar. Nadia, Simon'dan ayrıldığını, daha sonra da hapse girip çıktığını söyler. Rocco askerlik dönüşü boksörlüğe başlar. Nadia ile aralarında duygusal bir bağ kurulmuştur. Aralarındaki ilişkiyi öğrenen Simon, arkadaşlarıyla birlikte tuzak kurar ve kardeşinin gözü önünde Nadia'nın ırzına geçer. Rocco bu durum karşısında bile onu bağışlar. Ertesi gün Nadia'ya Simon'a dönmesini söyler. Simon, Nadia ile birlikte sefih bir yaşamı sürdürmeye başlar. Rocco bokstan kazandığı paralarla onun borçlarını öder.

Nadia Simon'u terkeder. Kıskaçlıktan deliye dönen Simon, Nadia'yı bulur ve öldürür. Cinayetten sonra eve döner. Ciro onu polise teslim etmek isterse de Rocco, Ciro'yu engeller.

Film, Ciro'nun fabrika önünde küçük kardeşi Luca'ya şu sözleri ile son bulur:

«Onu ele vermedim, ama ele verseydim de bir şey değişmiyecekti. Herşeyi berbat eden bir hasta Simon. Evimize kin ve düzensizlik ekti. Seni de mahvederdi o, oysa sen en gencimizsin, bizim tecrübelerimizden yararlanabilirsin ve aramızda en iyisi olabilirsin. Onun kötülüğü de Rocco'nun iyiliği kadar zararlı. Tuhaf geliyor sana değil mi? Ama öyle işte. Rocco bir ermiştir. Ama yaşadığımız dünyada insanların kurduğu toplumda onun gibi ermişlere yer yok. Onların acımaları sonunda çöküntülere sebep oluyor...»

«...Rocco'nun memleketine gideceğini hiç sanmıyorum. Hem orada değişik birşey mi bulacaksın. Bizim orası da sonunda büyük bir şehir olacak. Oradaki insanlar da haklarını değerlendirmeyi ve başkalarına görevlerini hatırlatmayı öğrenecekler. Böyle bir dünya güzel olur mu olmaz mı bilmem. Ama tıpkı anlattığım gibi olacak. Biz de dünyanın parçalarıyız, kurallarını kabul etmek zorundayız.»

TUTKU

OSSESSIONE. Yönetmen / Luchino Visconti. Senaryo / James Cain'in «Postacı kapıyı iki kere çalar» romanından uyarlayanlar / M. Alicata, Antonio Pietrangeli, G. Puccini, Giuseppe de Santis, Luchino Visconti. Görüntü Yönetmeni / Aldo Tonti, D. Scala. Dekor / G. Franzi. Müzik / G. Rosati. Oynayanlar / Massimo Girotti, Clara Calamai, Juan De Landa, Elio Marcuzzo. Yapım / I.C.I. / İtalya, 1942. Süresi / 112 dakika.

OsSESSIONe, cinsel tutkunun yıkıcı gücünü anlatan bir filmidir. Yol üstü hanlarından birine bir gün bir adam gelir, işçi olarak kaydolur, birkaç gün handa kalır ve hancının karısına tutulur. Bu tutkusu karşılık görür ve ikisi birlikte kaçmaya karar verirler. Fakat yarım saat yolculuktan sonra kadın geri döner ve adam tek başına yoluna devam eder. Birkaç hafta sonra hancıyla karısı yakın kasabalardan birinde gene adama rastlarlar. Hancı hiçbir şeyden habersiz, adama onlarla birlikte tekrar geri dönmesi için ısrar eder. Dönüş sırasında iki sevgili özellikle kadının kıskırtması sonucu yaşlı hancıyı öldürüp kaza süsü verirler. Biraz huzursuz, birlikte işletmeye karar verdikleri hana yerleşirler. Karşılıklı olarak duydukları güvensizlik ve rahatsızlık duygusu gittikçe büyümektedir. Kadın, kocasına ait hayat sigortasının parasını alır. Genç adam ise, kadının para hırsını tatmin için bu kez kendini kullandığı duygusuna kapılır. Öc almak için de bir başka kıza ilişki kurar. Ama polis tarafından arandığını öğrenince kaçır. Yakalanma korkusu sevgilileri yeniden bir araya getirir. Tutuklanmamak için yeniden kaçarlar. Kadın kazada ölür.

Visconti, sinema serüvenine ünlü İtalyan romancısı Verga'nın bir uyarlaması ile başlamak istemişti. Ancak faşist İtalyan sansürü buna izin vermedi. Sonunda yönetmen bir Amerikan romancısının, James Cain'in polisiye eserini perdeye uygulamak zorunda kaldı. Romanın asıl adı «Postacı Kapıyı İki Kez Çalar»dır. Ancak Visconti bu basit romandan çok özgür bir biçimde yararlandı. Ve ortaya çıkan film yenigerçekçiliğin ilk büyük filmi oldu. Fuhuş ve yoksulluk sahneleri dolayısıyla faşist sansürün büyük saldı-

rılarına hedef oldu. Film bir ara yasaklandıysa da söyletiye göre Duce'nin bizzat kendisinin emriyle serbest bırakıldı.

KORKUNÇ IVAN

IVAN GROZNIİ. Birinci ve İkinci bölümler. Yönetmen / Sergey Mihayloviç Ayzenştayn. Senaryo ve konuşmalar / Sergey Mihayloviç Ayzenştayn. Görüntü Yönetmenleri / Eduard Tisse (Dış sahneler), Andrei Moskvin (İç sahneler). Müzik / Sergey Prokofieff. Sözler / Vladimir Lugovsk. Orkestra / Aleksandr Staseviç. Ses / Vladimir Bugdankeviç, Boris Volskiy. Kurgu / Sergey Mihayloviç Ayzenştayn. Dekor / Ayzenştayn'in taslaklarından Isak Spinel. Giysi / Ayzenştayn'in taslaklarından Leonid Naumova. Oynayanlar / Nikolay Çerkasov (Ivan), Ludmilla Tzelikovskaya (Anastasia), Serafin Birman (Etrusinia), Piotr Kadoçnikov (Vladimir), Mihail Nazvanov (Prens Kurbskiy), Andrey Abrikosov (Filip), Aleksandr M. Gebrov (Pimen), Mihail Jarov (Malyuta), Mihail Kuznetsov (Fedor), Vladimir Balakov (Pier), Erik Piryev (Genç Ivan), Pavel Massalskiy (Polonya Kralı Sigismund), Vsevolod Pudovkin (Nikola). Birinci bölüm / Alma Ata stüdyosu 1944. İkinci bölüm / Mosfilm Stüdyosu.

Filmin tanıtma yazıları geçerken korunun şar kısı duyulur: «Kara bir bulut kalkıyor» «Kanlı bir şafak söküyor» «Boyarların korkunç ihanetlidir örülen» «Çarın egemenliğine karşı...». Tanıtma yazılarından sonra şu yazı okunur perdede: «Bu film, ülkemizi ilk olarak birleştiren, insanın öyküsünü; parçalanmış, birbirine düşman beyliklerden tek bir güçlü devlet çıkaran Moskova Grandükü'nü, zor sorunları çözebilmek için kendini bütün Rusların çarı olarak ilân eden... anlatıyor.»

1. BÖLÜM

Uspenski Katedrali

Novgorod Piskoposu Pimen, Moskova Grandükü Ivan Vassiliyeviç'i bütün Rusların tek egemen'i, Moskova Çarı olarak ilân eder. Bu çok gösterişli tören sırasında bazı yabancılar kendi aralarında konuşurlar. Ivan'ın çarlığa hakkı olmadığını, Avrupa ülkelerinin onu tanımayacağını, zaten kendi uyrukları arasında bile pek çok kimsenin onu istemediğini söylerler. Perdede Ivan'ın yeğeni

Vladimır ve onun annesi Euphrosinla görü-
lür. Yabancılar, İvan çar olunca, Vladimir'e
taht yolunun kapandığını söylerler. Sonra
İvan'ın nişanlısı Anastasia görülür. Tören de-
vam eder. Pimen, tâci, âsâ'yı ve küre'yi İ-
van'a törenle verir. Önce Diyakos sonra halk
İvan'a uzun ömürler dilerler. İvan'ın başına
iki soylu, Kurbski ile Kollçev paralar atar-
lar. İvan kalkar ve biraz ilerler. Sessizlik. İki
konuşmasını yapar: «Çar olarak, Boyarların
İğrenç egemenliklerine son veriyorum. Artık
Rusya'yı tek bir devlet yöneteceğiz». Euph-
rosia bu sözlerle şaşırır. «Ne demek? Bo-
yar'lara karşı çıkıyor ha?» İvan devam e-
der: «Bütün Rusya'yı tek elde tutabilmek i-
çin güçlü olmak gerek. Bu yüzden sürekli
bir ordu kuruyorum. Bütün kutsal manastır-
lar'da bu orduyun beslenmesi için para ve-
recek. Bu birliğe karşı gelen herkese karşı
güçlü olmalıyız. İçerde güçlü olursak dışar-
da da güçlü oluruz. Eskiden bizim olan to-
prakları yeniden alacağız. İki Roma vardı. İ-
kisi de yıkıldı. Moskova, üçüncü Roma'dır.
Ve dördüncüsü olmayacak. Çünkü üçüncü
Roma'nın, yani Moskova'nın tek egemeni be-
nlim!»

Bu sözler sırayla kendilerine dokunduğu için
Euphrosinia'yı, boyarları rahip Pimen'i ve
yabancıları kaygılandırır, kızdırır.

Gece-Kremlin sarayının küçük avlusu

Livonya elçisi, kiliselerden gelen ilahi ses-
lerini dinleyerek kendi kendine sorar: «Ne-
den bu kadar şamata?»

Sarayın koridoru

Livonya elçisi ile prens Kurbski konuşurlar:
Elçi, Kurbski'ye kendisi de bir prens oldu-
ğu halde, neden İvan'ın buyruğu altına gir-
meyi kabul ettiğini sorar. «Sen de Çar ola-
bildirdin» der. Kurbski bir süre elçiye bakar
ve düşünceli ayrılır.

Şölen salonu

İvan'la Anastasia düşüncelerini kutlamaktadı-
r. Koro neşeli şarkılar söyler. Davetliler İ-
van'la Anastasia'ya birçok defalar «kucakla-
şın» diye bağırlar. Bu arada dışarıda kili-
selerden çan sesleri gelir. Çar bunun sebe-
bini sorar, Euphrosinia sinsi cevap verir
«halk evlenmeyi kutluyor» rahip Pimen'le giz
ilce bakışlır. Euphrosinia içer ve «kucak-
laşın» diye bağırlar. Sonra çıkar.

Sarayın merdiveni

Euphrosinia çan seslerini dinler. Birden ö-
bür çanların sesi durur. Sadece alarm çanı
çalmaya devam eder.

Sarayın küçük avlusu

Saray muhafızları mızraklarına dayanmış u-
yumaktadırlar. Alarm çanı devam eder.

Şölen salonu

Şölen devam eder. İvan, Kurbski ile Koll-
çev'e neden hüzünlü olduklarını sorar. «Ev-
lilik başlayınca dostluk biter derler» diye ce-
vap verir Kurbski. Kollçev ise, Çar'ın gele-
ceğini pek iyi görmediğini, bu yüzden ona
karşı gelmektense bir manastıra rahip ola-
rak girmenin daha iyi olacağını düşündü-
ğünü söyler. Çardan bu konuda izin ister.
İvan, Kollçev'e manastıra çekilme iznini ve-
rir. «Yalnız bizi tek başımıza bırakma. İhtil-
yacım olunca çağırma cevap ver» der. Kol-
liçev başını eğer, vedalaşırlar.

Avlu-sarayın merdiveni

Euphrosinia ile Demian buluşurlar. Demian,
Glinsky'lerin ve Sakhariny'lerin ayaklandıkla-
rını ve Çar'ın başını istediklerini söyler.

Şölen salonu

Şölen devam eder. Kurbski de Anastasia'ya
aşık olduğu için ona bakarak iç geçirir. Ve
kadehini yere atar. Bu arada ayaklanan halk,
başlarında Malyuta olduğu halde saraya ge-
ler. «Çar'ın yanına» diye bağırlar. Salona
girerler. Çar koruyucularına «Bırakın gelsin-
ler» der. Malyuta Çar'ı öldürmek ister. Kur-
bski engel olur. Çarı görünce bütün halk eği-
ilir. Bir meczup çıkarak, Çar'ın büyülediği-
ni, onu Euphrosinia ile Glinsky'lerin ve Sak-
hariny'lerin büyülediğini söyler. «Evler ya-
nıyor» diye bağırlar. Malyuta çanların kendi-
liğinden düştüklerini söyler. İvan Malyuta'ya
yaklaşarak «bu kafa nasıl koparılmadan düş-
mezse çanlar da İpleri koparılmadan düş-
mez» der. Ve kendisine karşı koyanların ka-
fasının koparılacağını bildirir. «Benden ya-
na olacaksınız koruyacağım, bana ihanet e-
denleri ezeceğim». Halk İvan'ın sözlerini be-
ğenir, alkışlar ve tekrarlar. Bu sırada Kazan
devletinden üç elçi gelir. Elçiler Kazan hü-
kümdarının İvan'a savaş ilân ettiğini bildi-
riler. İvan da çok kızarak «Biz daha önce
Kazan'a gideceğiz. Gidin hükümdarınıza söy-
leyin. Savaş istemiyorduk. Mecbur ettiniz»

der. Ve orda bulunanlar birçok kereler «Kazan'a!...» diye bağırırlar.

Kazan kurları

Kazan kuşatılmıştır. Her tarafta savaş hazırlıkları. İvan bütün askerlerine bir tepsiye birer bakır para attırır. «Bu paralar savaştan sonra kaç ölü verdiğimizizi gösterecek» der. Sonra askerlerin kazdıkları bir lağım görülür. Malyuta Çar'a barutun lağıma konabileceğini söyler. İvan «Hücum zamanı geldi!» der. Kurbski, Çar'ın lağım ve baruttan İbarret savaş taktiği ile alay eder. İvan da, «Sen geçit törenleri ile nöbet tutmaktan hoşlanıyorsun yalnızca» der. Kurbski bu söze alınır. Ve sadistçe bir numaraya girer. Kazan'lı esirleri, Kazan duvarlarının karşısında, kazıklara bağlatarak, «Kazanlılar teslim olun» diye bağırırmaya zorlar. Esirler emri yerine getirmezler. Kurbski onları döver. Surlardaki kazanlılar bu durumu görünce «Düşman eli ile öleceklerine bizim elimizle ölsünler daha iyi» diyerek esir yurttaşlarını oklarla öldürürler.

İvan birden manzarayı görür, koşarak Kurbski'nin yanına gelir «Bu canavarlığa lüzum yoktu. İğrenç birşey bu. Kızgın bir hayvan bile bundan daha iyi davranırdı...» der. Askerlerin yanında böyle azarlanmaktan hoşlanmayan Kurbski, bir an İvan'ın yakasına sarılır. Malyuta «Çar'a el kaldırıyor» diye bağırır. Ama o sırada yakına saplanan bir oku bahane eden Kurbski, «seni oklardan korumak istiyordum» sözleriyle durumu tevile çalışır. Çar «bazı oklar zamanında yetişir...» diye söylenir. Bu sırada İvan'ın yanına yaklaşan biri «Oklardan da kötüsü Boyarların kindir» der. Daniel oğlu Aleksı Basmanov'dur bu.

Hazırlanan lağımın patlatılır. Kazan kentinin surları yıkılır. Kurbski hücum emrini verir. İvan «Kurbski'yi koruyunuz» diye bağırır. Kazan kentini ele geçirilir. İvan bağırır «Şimdi gerçekten Çar oluyorum. Herkes tek egemen olarak beni tanıyacak.» Gökyüzünden bulutlar geçer...

Kremlin Sarayının koridoru

Herkes hasta olan çardan haber beklemektedir. Kurbski, Çar'ın çok ağır olduğunu söyler.

Kremlin'in avlusu

Euphrosinia oğluna şöyle der: «Adıldır tanrı. Şu Moskova prensinin iba de sonu geldi işte!...» Sonra prens Kurbski'ye rastlar Euphrosinia Kurbski yi kışkırtır. «İşte böyle prens» der «her zaman ikinci plânda kaldın. Anastasia'yı sen istedin İvan aldı. Kazan için sen doğuştun, Kazan kralı İvan oldu. Bindiğin dalı keşiyorsun. Bir gün senin de boynun vurulacak. Ok olayını unutmuyacak İvan. O unutsa bile biri hatırlar.» Kurbski dalgın dinler. Ve bir sütunun ardından gizlice onları kollayan Malyuta görünür. Bir ses «Çar'ın gözü Malyuta» der.

Sonra avludan bir papazlar alayı geçer.

Çar'ın odası

«Çar son olarak kutsanacak. Bu ölüm halindeki krallara yapılır» der bir ses. Rahipler alayı odaya girerler. İncil'e kutsama töreni yapılırken, İvan, «Tanrım bize acı tanrım bize acı... tanrım bize acı...» diye mırıldanır.

Sarayın koridoru

Euphrosinia, Kurbski'ye sorar: «Kime çarlık yemini verdireceksin?» «Velihaht prens Dimitri'ye. İvan'ın oğluna!» der Kurbski. Euphrosinia kızar. «Gözün Anastasia'nın dul yatağında» der ve Kurbski'yi, Çar'lık yemini kendi oğlu Vladimir'e vermesi için zorlar. Vladimir sinek avlamaktadır. Euphrosinia, Kurbski'ye «oğlum çar olursa Rusya'yı sen yöneteceksin» der. Bu sırada Malyuta görünür, susarlar.

İvan'ın daresi

Boyarlar İvan'ın odasındadır. İvan konuşur «Sonum yaklaştı, Oğlum Dimitri'yi çar yapın!» der. Boyarlar sessizdir. «Kendim veya oğlum için değil, Rus topraklarının birliği için» diye yalvarır İvan. Hepsine ayrı ayrı yalvarır. Boyarlar yüz çevilir. «Tarih önünde lanetleneceksiniz» diye ulur İvan. Sonra yatağa düşer. Anastasia ona yardım eder. Sonra, oğlu Dimitriyi kucağına alarak konuşur: «Rusyanın kurtuluşu onun oğlundadır. Dimitridedir. Birliği bozarsanız sadece düşmanlara yardım etmiş olacaksınız!»

Euphrosinia «Boyarlar Moskova prensinin topuğu altında ezilmeye razı olamazlar, Çar Vladimir'e yemin ediniz!» der. Kollıçev «İkti-

darı boyarlarla paylaşacak birine vermeliyiz» der. Kurbski şaşkındır. Dışarıdan sesler gelir: «Yaşasın Boyarların çar'ı!...». Hepsi çıkarlar.

Saray kilisesi

Kurbski kendi kendisine sorar «Hangi yolu seçmeliyim? tahta götüreni mi aşka götüreni mi? Kimi seçmeliyim? Euphrosinia'yı mı yoksa Anastasia'yı mı?»

O sırada Anastasia görünür. Kurbski kadını durdurarak helecanla konuşur: «Benim olursan herşey düzelir. Birlikte Rusya'yı yönetiriz... Sensiz yaşamının bir değeri yok... Ölümünden korkum yok. Seninle tahta da gülerim giderim ölüme de...» Anastasia korku içinde kurtulmaya çalışır. «Bir insan ölmeyen gömülmez» der. Bu kez şaşırma sırası prenstedir: «Nasıl çar öldü mi?» (Çar'ı öldü sanmaktadır) Anastasia uzaklaşmadan evvel «Tanrı yargılayacak seni...» der. Kurbski Ivan'ın iyileşince öç alacağından korkar.

Ivan'ın dairesi

Kurbski, öbür Boyarların ve Euphrosinia'nın huzurunda, Ivan'ın oğlu Dimitri için sadakat yemini eder. Euphrosinia kızar. Bu arada Ivan iyileşmiş olarak girer «Tanrı iyileştirdi beni» der. Sonra, Kurbski'nin dostluğunu ve bağlılığını över. Artık denize inmek istediğini, Kurbski'yi de Livonya'ya hücum edecek orduya başkomutan yaptığını söyler. Malyuta üstü kapalı bir biçimde alay eder Kurbski ile. Ivan güney orduları komutanlığına da Basmanov'u tayin eder. Boyarlar, soylu olmayan birine böyle bir görev verilmesi karşısında homurdanırlar.

Euphrosinia'nın dairesi

Boyar'lar Euphrosinia'ya, Ivan'ın zulmünden, Boyarları hiçe saymasından yakınırlar. Kimileri kaçmaktan sözaçarlar. Euphrosinia onları susturur. Pimen Boyar'lara lutuf dilemek için Ivan'ın yanına gitmiştir. Ama eli boş döner. «Kimseye acımıyor Çar» der, «Beni bile Moskova piskoposluğundan azletti.» Euphrosinia ile Pimen Çar'a karşı konmasını önerirler. Euphrosinia, Anastasia engelini ortadan kaldırma işini üzerine alır.

Ivan'ın çalışma odası

Ivan konuşur: «Limanlar gerekli bana... Baltık şehirleri... Livonyalılar ve Hansa birliği

bize kurşun ve kükürt getiren gemileri durduruyorlar...» Öfkelidir Ivan. Yanında duran Nepeya'ya «bize askeri müttefik gerekli» der. Ve Nepeya'yı İngiltere Kraliçesi Elisabeth'e dostluk hediyesi olarak götürsün diye kıymetli bir satranç takımı verir. «Kraliçe'ye Moskovadaki Çar Ivan'ın ülkenin tek egemeni olduğunu hatırlat» der. Nepeya çıkar.

Anastasia'nın odası

Anastasia odasında ateşler içinde yatmaktadır. Euphrosinia, ona bakar. Odaya Ivan girer. Anastasia'ya kimseye güvenmediğini, ondan başka kimsesi olmadığını söyler. Anastasia Ivan'a güçlendirici sözler söyler. «Boyarları ezeceğim» der Ivan. Euphrosinia onları dinlemektedir. «İleri gidiyorsun Çar Ivan diye mırıldanır.» Tam o sırada Kurbski'nin Livonya sınırında yenildiği haberi gelir. Ivan şaşırır. Anastasia ise üzüntü ile yatağa düşer. Ivan ona su ararken Euphrosinia'nın içine zehir koyduğu kadehi karısına verir. Anastasia içer. Sonra hafifçe mırıldanır: «Acaba Kurbski de mi ihanet etti çara?»

Moskova Katedrali

Anastasia'nın tabut içinde ölüsü. Ivan tabutun yanında ve Pimen'in sesi iştilir: «Tanrım, kurtar beni... Sular canıma ulaştı... Derin balçıklarda sürünüyorum, kimse çekip çıkarmıyor beni...» kürsüde okumaktadır: «Suların en derin yerlerindeyim ve akıntı alıp götürüyor beni. İnmeye gücüm yok. Dilim kuru... ve gözlerim görmüyor. Tam o sırada Malyuta girerek birçok Boyar'ın düşman saflarına geçtiğini haber verir. Ivan, «Yanlış mı hareket ettim acaba? Tanrının cezası mı bu?» Euphrosinia görünür. Durumdan memnundur. Basmanov gelir ve Ivan'a Prens Kurbski'nin Kral Sglsmound'un saflarına geçtiğini söyler. Ivan çok şaşırır, inanmak istemez. Malyuta, Boyar'ların halkı Ivan'a karşı kişkırtıklarını bildirir. Pimen yakarışına devam eder: «Pişmanlık yüreğimi kemiriyor...» Ivan birden haykırarak «Yalan söylüyorsunuz!» diye Pimen'in üzerine yürür. Şamdanları devirir. «Moskova Çar'ı henüz yenilmemiş değil» diye bağırır. Pimen koşar. Ivan, Basmanovla Malyuta'ya «Bizim için uzak bir manastırda dua eden dostum Pier Kollçev'e haber verin gelsin» der. Malyuta, Boyer Kollçev'e görünmek gerektiğini

söyler. Baba Basmanov, Ivan'a halktan gelen ve ona bağlı kimselerden bir dostlar çem beri kurmasını öğretir.

Ivan «bu çemberin ilk üyesi de oğlum olsun» der. Ivan bu demir çemberi kuşanmayı kabul eder. Böylece Opricnik'ler diye anılan koruyucular topluluğu kurulur. Ivan, Aleksandrev'a çekilmek istediğini söyler. Halk gelip ona sonsuz egemenlik hakkını vermeden ona dönmesi için yalvarmadan Moskova'ya dönmeyecektir. «Büyük şeyler yapacağım. İki Roma yıkıldı, Moskova üçüncü Roma'dır. Ama dördüncüsü olmayacak...» der.

Kremlin Alanı

Diyakos halka Çar'ın fermanını okur: «Prensler ve Boyarlar ne Çarı ne de devleti düşünmedikleri, düşmanla birlikte oldukları, halkı ezdikleri için Çar, Moskovayı terk ediyor Çar'ın halka karşı kini yoktur. İyi Hristiyanlar, Boyar ya da prens olmayanlar Aleksandrova gelerek Çar'a bağlılık yemini edebilirler. Çar onları çağırıyor...»

Alexandrov Sarayı

Çar üzgündür. Malyuta «Moskovadan haber mi bekliyorsun» der. Uzaktan koro sesi gelir. «Bağışla bizi efendimizi!» Uçsuz buzlu stepte uzun bir katile ilerlemektedir. Nepela girer. Silâh yüklü İngiliz gemilerinin Beyaz denize girdiklerini söyler. Alman ve Livonya engelleri aşmıştır. Ivan doğrulur. «Hepinizin bana boyun eğeceği günler yaklaşıyor» der dümanlarına. Koronun sesi duyulur: «Bağışla bizi efendimizi!» Ivan, yaklaşan uzun insan ipliğine bakar.

Sarayın merdiveni

Halk Ivan'a «Geri dön!» diye seslenir. Hepsî diz çöker yalvarırlar: «Geri dön babamız!..» «Atları eğerleyin» diye bağırır Ivan. «Moskova'ya dönüyoruz. Büyük devlete çalışmak için...»

BİRİNCİ BÖLÜMÜN SONU

II. BÖLÜM

Çok kısa bir tanıtma yazısından sonra bir ses, filmin ilk bölümünün özetini yapar. Oyuncuları teker teker tanıtır.

Sigismund'un Sarayı

Kurbki, kral Sigismound'a bağlılığını bildir-

mektedir. «Ben sizin saflarınıza geçince Rus ordusu yenildi. Ve Rusyada Çar'a karşı ayaklanma başladı. Boyarlardan kaçan Çar Alexandrova sığındı. Boyarlar ayaklanmaya hazır. Çarlık tahtına, Polonyalılara dost biri geçecek.» Sigismound Tanrı Polonyalıları, Litvanyalıları, Livonyalıları Moskovanın barbarlığına karşı Avrupayı korumak için buraya yerleştirdi» der. Sonra tahta Vladimir'in çıkarılması, Rusların Avrupadan kovulup Asya Steplerine sürülmeleri gerektiğini söyler. Kalabalık onu alkışlarken bir haberci gelip «Çar'ın Moskova'ya döndüğünü bildirir. Sigismound kızgınlıkla çıkar. Kurbki de haberciyi tekmeler.

Moskova yakınları

Moskovaya dönen Ivan ve Opricnikler...

Kremlin Sarayı

Ivan Opricniklerle birlikte saraya girer. Boyarlar oradadır. Ivan onlara hakaret eder. «Hainler» diye bağırır. «Rus topraklarını ben gözeteceğim. Sizlere de güvenmiyorum. Benim kendi adamlarım var. Emirlerimi yerine getirecekler. Bana ihanet etmeyecekler bu yüzden Opricnik adını verdim onlara.»

Danışma salonu

Dipter Philippe (Fedor Koliçev) girer. Ve Çar'a «yaptığın işler tanrıdan değil şeytandan geliyor. Gelenekleri altüst eden krallar uzun süre egemen olamazlar» der. Ivan onu dostlukla karşılar. Ama Koliçev aldırmaz. «neden bana böyle sert davranıyorsun» der Ivan. Philippe bakmaksızın cevap verir: «Ben artık Koliçev değilim. Tanrının naçiz rahibi Philippe'im. Tanrıya hizmet ediyorum sana değil» Ve Ivan Boyarların eskidenberi kendisine düşman olduklarını düşünerek çocukluğunu hatırlar. Bulutlar geçer...

Çarlıç'ın dairesi

Ivan'ın hatırlayan sesi devam eder «Babam ölünce Boyarlar annemi de öldürdüler. Bir kadın Glinska'ya «beni zehirlediler... ölüyorum...» diye bağırır. Sonra yanına yaklaşan Ivan'a Boyarlardan sakınmasını öğütler. Ivan'ın annesini götürürler. Bir ses Helena Glinskaya öldü» der. Çar Ivan çocukluğunu hatırlamaya devam eder. «Böylece yetim kaldım. Ve Boyarlar benim adıma Rusyayı yabancılara peşkeş çektiler...» Yeniden çocuk Ivan görülür. İki Boyar'ın arasındadır. Boyar-

İardan Belski İvan'ın Alman Hansa birliğine 'geçit haracı' ödemek üzere bir anlaşma yapacağını bildirir. Hansa elçisi anlaşmayı almak üzereyken öbür Boyar (Şuiski) İvan'ın düşüncesini değiştirdiğini, anlaşmayı Livonyalılarla yapacağını bildirir. Önceden hazırlanmış bir başka anlaşma metni Livonya elçisine verilir. İki Boyar birbirleriyle bir süreye atışırlar. Sonra İvan'ın önünde diz çökerler. İvan biraz daha büyümüş olarak görünür. İki Boyar (Belski ile Şuiski) tartışırlar.

İvan'ın dalresi

İki Boyar tartışmaya devam ederler. Birbirlerinin nasıl yabancı devletlere satıldıklarını ve bütün öbür kirlî çamaşırlarını ortaya dökerler. Biri Livonyalılara, öbürü ise Hansa birliğine haraç ödenmesi gerektiğini söylemektedir. İvan, «Kimseye haraç ödemiyeceğiz» der birden. İki Boyar bu çıkış karşısında çok şaşırırlar. Gülmekten katılırlar. Boyarlardan biri ayağını İvan'ın annesinin yatağı üzerine dayar. İvan ayağını çekmesini söyler. Boyar, İvan'ın annesine ve İvan'a söver. İvan, Boyar Şuiski'yi tevkif ettirir. «Tek başıma egemen olacağım, Çar olacağım» der.

Taht salonu

Çocukluk anılarını anlatmakta olan İvan'ı Peder Philippe dinlemektedir. «Böylece büyük bir güç elde ettim» der İvan. «Ama şimdi yalnızım. Karım Anastasia öldü. Kurbiski ihanet etti. Siz Efendimiz de bana dostluk göstermeyi, omuzunuza başımı koymayı reddediyorsunuz.» Philippe, en büyük ülkünün geleneklere uymak olduğunu, egemenliği Boyarlarla paylaşması gerektiğini söyler. «Yalan söylüyorsun rahip...» diye bağırır İvan. Philippe bunun üzerine İvan'ı lanetler ve yalnız bırakır.

Kremlin Sarayı girişi

Çar, Philippe'in ardından koşar ve yalvarır. «Dostun olarak yalvarıyorum. Beni yalnız bırakma... Rusların gücünü göstermeme yardım et.» Bunun üzerine Philippe, İvan'ın mahkûm edeceği insanların bağışlanmalarını isteme hakkına sahip olmak şartıyla İvan'ın teklifini kabul eder. Kucaklaşırlar.

Çar'ın çalışma odası

Malyuta Çar'ı ikaz eder. Philippe'e güvenmemesi gerektiğini söyler. «Yalnızlıktan kor-

kuyorsun ve asıl sana bağlı olanların sağlam omuzlarını sıvazlama konusunda çok cimrimsin» der. İvan ise sadece halkın omuzuna dayandığını söyler. Malyuta bir süre daha İvan'ı ikaz eder. Sonunda bu işi kendi başına yapacağını, Philippe kötülük etmeden kendisinin daha önce davranacağını söyler. Ve İvan kendî kendine konuşur: «Hangi hakla yargılıyorsun Çar İvan? Hangi hakla adaletin kılıcını kaldırıyorsun?»

Anastasia'nın odası

Fedor, İvan'a karısı Anastasia'nın, Euprosinia tarafından zehirlendiğini açıklar. İvan bunu duyunca önce şaşırır. Sonra Fedor'a bu glzi kimseye açıklamamasını tembihler. Birlikte pencereye giderler. Aşağıda Malyuta, iki Boyar'ı sürükler ve bir kâğıt çıkararak okur: «Düşmanlarla işbirliği yaptıkları için Çar İvan Vassilieviç, Umnoy Koliçev ile Nemiatı Koliçev'i ölüme yargıladı vs. vs.» Ve Malyuta iki Boyar'ın kafasını uçurur. İvan manzarayı seyreder ve «Bu yetmez» diye mırıldanır.

Metropolit'in hücresi

Bütün Boyarlar ve rahipler, Philippe, Pimen, Pierre, oradadırlar. Pimen, Philippe'ten Çarı tahtından indirmesini ister. Philippe önce direnir. Fakat sonra Euprosinia'nın kişikirtmaları ile kabul eder. «Kılıcımı Boyarlar için kaldırıyorum. Bir rahip olduğum kadar bir Koliçev'im. Yarın herkes Katedralde olsun. Çarı kiliseyle ezeceğim...» der.

Katedral

Ortada bir Kalde fırını. Koro, «Tanrı hayranlık vericidir» ilahisini söyler. Bir çocuk, «alevli fırın mystere'li ne demektir?» diye sorar. Euprosinia açıklar: «Bu mystere, gökten inen bir meleğin, üç delikanlıyın, Ananias, Azarias ve Missail'i, Kalde'nin alevli fırınından nasıl kurtardığını anlatır. Üç delikanlıyı Putperest ve kötü kral Nabukodonosor bu fırına atmıştı...»

Mystere başlar. Kaldeliler üç delikanlı ile birlikte gelirler. Delikanlılar ilahiyi okurlar: «Biz suçsuzları, putperest kiral buraya attı. Bu alevli fırına.» Maskeler giymiş Kaldeliler, birbirlerine sorarlar: «Kiral mı istiyor bunu?» «Evet...» «Krala karşı mı gelmiş bu üç delikanlı?» «Evet. Krala karşı gelmişler.» «Öyleyse atalım fırına. Yakalım» Delikanlılar fı-

rina girerler. İlahiye devam ederler. İlahide putperest kral kötülenmektedir. Bu sırada İvan gelir. Malyuta ile şakalaşmakta, Euphrosinia hakkında anlatılan bir olayı söz konusu ederek ataylı, gülmektedir. Basmanov, Euphrosinia ailesi hep burdayken işlerini bitirmeyi önerir. İvan kızar. «Bana akıl vermeyin. Euphrosinia Çarın halası olduğu sürece onu küçük düşürecek hiç bir şeye izin vermiyorum...» der. Fedor, Euphrosinia'nın Anastasia'yı zehirlemesi olayını hatırlatır. «Sus...» der İvan. Oprıçnikler görünürler. İvan'la birlikte Philippe'e doğru ilerlerler. Bu sırada delikanlılar kötü kral Nabukodonosor'u yeren ilahiyi sürdürürler. «Kaldeller, neden bu despot kırala karşı ayaklanmıyorsunuz?» İvan bu sözleri dikkatle dinler. Sonra Philippe'i selamlar. Philippe görmezden gelir. Delikanlılar İlahiye devam ederler. «Şimdi mucizeyi görün...» Fedor, Philippe'ten Çarı kutsamasını ister. Philippe «Bir putperest gibi davranan Çarı tanımıyorum...» der. «Benim davranışlarımla neden ilgileniyorsun?» diye sorar İvan. «Çünkü bir hayvan gibi davranıyorsun.» der Philippe. Sonra İvan'dan, kiliseye boyun eğmesini, Oprıçnikleri dağıtmasını ister. «Sus...» diye bağırır İvan. Küçük çocuk «Anne, korkunç putperest çar bu mu?» diye sorar. İvan, Euphrosinia ile bir an bakışır. Sonra «İşte O... Fedor işte o kadın. Bundan sonra söylenildiği gibi olacağım. Korkunç olacağım...»

Euphrosinia'nın dalresi

Euphrosinia, Philippe'in tutuklandığını bildirir. Boyarlar paniğe kapılırlar. Euphrosinia, bir kurtuluş yolu kaldığını söyler: Çarı öldürmek... Pimen bu görevi Pierre Volnyen'e verir. Onu okşayıcı sözlerle kutsar. Sonra Philippe'i kurtarmak gerektiğini söylerler. Ama Pimen, Philippe ölürse kendi amaçları bakımından daha etkili bir durum ortaya çıkacağını söyler. Ve çıkar. Vladimir'le annesi kucaklaşırlar. Vladimir sorar: «Neden beni taht'a itiyorsun anne?» Euphrosinia oğluna garip bir ninni söylemeye başlar: Bu bir Kastor'un nasıl avcılar tarafından yakalanıp, oğlu Çar Vladimir'e kürk yapılacağını anlatan ninniyi Vladimir ilgiyle dinler.

Sonra, oğluna onu mutlaka çar yapmak istediğini söyler. Vladimir «Kandan korkarım»

der. Euphrosinia, «Onu sen öldürmeyeceksin. Pierre öldürecek.» der. O sırada Malyuta girer. Çarın, Vladimir'i ziyafete çağırdığını ve Euphrosinia'ya da bir kadeh içki yolladığını bildirir. Euphrosinia oğlunu yollar, sonra kadehl içmek üzere alır. Ama kadeh boştur.

Ziyafet salonu

Büyük şenlik. İvan, dansedenleri teşvik eder. Vladimir'i kucaklar. Onu sevdiğini söyler. Basmanov, Euphrosinia gibi bir hainin oğluna böyle sözler söylediği için kralı kınar. «Bana ders verme Basmanov» der İvan. Aileme el kaldırmaya kalkma...» aralarında bu konuda kısa bir tartışma geçer «Benim büyüğüm değil, kullarımınız.» der İvan. «Sizi çamurdan çıkardım. Hain Boyarları ezmek için. Ama bana ders vermeyin.» Malyuta da, Basmanov'a haddini bilmediğini hatırlatır. Basmanov kızarak «Ne Boyarlardan korkum var, ne de toprak sahiplerinden» der ve çıkar. Vladimir'i kucaklayan İvan, ona, terkedilmiş bir yetim olduğunu ve kimsenin kendisini sevmediğini anlatır. Fedor, maskeyi takar ve koroyla birlikte söylediği şarkıda «boyarların şatosuna gelen davetlilerden ve boyarların üstünde dolaşan baltalardan bahseder. Arkadaş olmadığından yakınan İvan'a haksızlık ettiğini söyleyen Vladimir, «Ben senin arkadaşını» der. İvan da bunu davranışlarıyla ispat etmesini ister.

Şarkıya devam eden Fedor, içki aleminden sonra evlerine dönen davetlilerin şatoyu ateşe verdiklerini söyler. — Oprıçnikler şarkıya tempo tutarlar. — Pierre'in orada ne aradığını soran Fedor'a cevap veren bir Oprıçnik «Pimen bu adamı Vladimirin yanına atadı...» der. Pierre ve Malyuta dışarı çıktıktan sonra İvan, Vladimir'e «Yalan söylüyorsun. Arkadaşım olduğunu ispat et» der. Vladimir «Burada keyif sürerken seni öldürmek istediklerinden haberin bile yok...» diye cevap verir. Buna inanmamış görünen İvan, yerine kimin geçirileceğini sorar. «İşte bunu tahmin edemeyeceksin» der Vladimir. Sarhoşluktan masanın üstüne yıkılan Vladimir Çar olmanın kötülüklerinden, tehlikelerinden bahseder. Ve rahatça yaşamaktan başka bir şey düşünmediğini söyler. İvan ona

hak verir gibi görünür. Ve bu sahnede Vladimir ile İvan tacı birbirlerine ikram ederler. Bir aralık Vladimir'e «Kardeşim, sevgili kardeşim» diyen İvan, çarlık elbiselerinin getirilmesini emreder. Koşuşan Opriçnikler masayı kaldırırlar, taht'ı götürürler. Vladimir'e çarlık elbiseleri giydirilir. Tacı başına İvan koyar. Ve hepsi önünde hiz çökerler. İvan bu komedinin artık bittiğini ve dua etmeleri gerektiğini söyler. Vladimir'e, «Bizi şimdi katedrale götür» der. Sarhoş Vladimir, elinde bir mum, peşinde rahip kılığına bürünmüş İvan, ve Opriçnikler olmak üzere kapiya doğru ilerler.

Dış avlu

Sütunlar arasında Pierre'i gören Vladimir, irkilir. İvan ona, «Bir çar asla gerilemez. Bir çar her zaman önde gider» diye cesaret verir. Korka korka ilerleyen Vladimir bir kaç kez arkasına döner ama Opriçniklerin üzerine gelmesinden korkarak katedrale girmeye mecbur olur. İçerde Pierre onu çar zannederek sırtından bıçaklar. Koşarak dışardan gelen Euphrosinia, «İvan öldü... Ey a-hali... İvan öldü... Rusya boyarların çarı Vladimir'in saltanatıyla yönetilecektir...» diye haykırır ve Vladimir'in cesedinin başına gelir. Opriçniklerin arasından sıyrılıp gelen İvan'ı görünce Euphrosinia şaşkına döner, geriler, Vladimirin başına çöker, yüzünü görünce başını kollarının arasına alıp hıçkır-maya başlar. Bu sırada Fedor'la Malyuta'nın arasında çırpınan Pierre, «Bana işkence edin. İsterseniz öldürün. Kimseyi ele vermi-yeceğim» diye haykırmaktadır. Yaklaşan İvan, Pierre'i bırakmalarını söyler «Neden onu yakaladınız? Çarı değil soyтарыı, çarin azılı bir düşmanını öldürdünüz...» diye ekler. Ve Pierre'i selamlar. Euphrosinia'nın başına toplanırlar. Fedor, Vladimir'i ayaklarından tutup sürükler. Malyuta, Vladimirin başından tacı alır, İvan arkasında adamları olduğu halde yanan mumların önünde durur. Dışardan koronun sesi gelir. Çar'ın Rusya'ya bağlılık yemini söylenmektedir. İvan elleriyle gözlerini kapar ve şöyle der: «Bir çar hep ölü-cüldür. İyi insanlara iyi davranmalı, kötülere işkence etmelidir. Eğer bir çar böyle yapamazsa o, bir çar olamaz. Bundan böyle birliğe ve devlete kastedenlere karşı

elimde adaletin kılıcı parlıyacaktır.» (Filmin, Ayzenshtayn tarafından hazırlanan üçüncü bölümü, yönetmenin ölümü dolayısıyla çövrılmemiştir.)

Bu metin Ayzenshtayn'ın hazırladığı orijinal senaryo ve filmde alınan Avant-Scene metni karşılaştırılarak Robert Kolej Sinema Kulübü üyeleri ile Sinematek Derneği üyelerinden kurulu beş kişilik bir grup tarafından hazırlanmıştır.

UMUTSUZLAR

SZEGENYLEGENYEK. Yönetmen / Miklos Jancso. Senaryo / Gyula Hernadi. Göüntü Yönetmeni / Tamas Somlo. Kurgu / Zoltan Farkas. Dekor / Tamas Banovich. Oynayanlar / Janos Görbe (Gajdor), Tibor Molnar (Kabai - Baba), Andras Kozak (Kabai - Oğul), Gabor Agardy (Torma), Zoltan Latino-vits (Veszkelka). Yapım / Mafilm - Budapeşte. Dağıtım / Hungarofilm. Yapım yeri ve yılı / Macaristan 1965. Siyah-Beyaz Sinemaskop. Uzunluğu / 2589 metre. İngilizce altyazılı.

1860 yılı sonlarındaıyız. Viyana hükümeti Macaristan'da sayıları hala hayli kabarık olan «gerillacıların» kökünü kazımayı kararlaştırmıştır.

Jandarmalar, aralarında bulunması muhtemel olan gerillacıları ortaya çıkarmak amacıyla yüzlerce köylüyü yakalayıp büyük yayla'daki kalelerden birine tıkırlar. Ama köylüleri tehdit ya da kuvvete başvurarak konuş turmak mümkün değildir. Jandarmalar, son derece sert ve yürekli olan bu insanların, esaretin dayanılmaz koşulları karşısında panişe kapılmayacaklarını, deneyleriyle bilmektedirler.

Yas tutan yaşlı bir kadın, saf halinde dizilmiş köylülerin önünden geçer. Biri kocasını ve oğlunu katletmiştir. Kadın, köylülerin önünden geçerken şüpheli yüzler arar. Şüphelendiklerini işaret eder. Şüphelilerden birinin sorgusu yapılır. Köylü sorgu sonunda beş cinayetin fail olduğunu itiraf eder. Jandarmalar, köylüden hürriyetinin karşılığında cinayet suçundan aranan öbür arkadaşlarını ihbar etmesini isterler. Kurtulmak amacıyla arkadaşlarını ele verir. Köylüler ihaneti anlayınca intikam almayı tasarlarlar. Ama jan-

darmalar hain-i kurtarır. Oysa bu kurtarma bir tuzaktan başka bir şey değildir. Gerçekten de jandarmalar önce, tutuklulardan en tehlikelilerini ayırıp bir hücreye tıkarlar, hain de sözde arkadaşlarının intikamından korunma bahanesiyle bir başka hücreye tikiştir. Ama jandarmalar her iki hücrenin de kapısını açık bırakmışlardır. Çok geçmeden istedikleri olur. Arkadaşları haini cezalandırır. Kapıları açık bırakılan öbür iki hücre'de de bir baba-oğul bulunmaktadır. Jandarmalar her ikisinden de şüphelenmektedir. Baba-oğul ise kendilerine atfedilen, suçlamalara bütün güçleriyle karşı çıkmaktadırlar. Ama çok geçmeden korkunç bir seçimle karşı karşıya bırakılırlar. İkisinden biri ölüme mahkûm edilecektir. Oğul babayı, aba oğulu kurtarmak için çırpınır. Bu yüzden çıkmazdan kurtulmak için, bütün imparatorluk polisinin canı dışında aradığı büyük kahraman Sandor dahil, herkesi ihbara her ikisi de hazırdır. Sandor 1848 de Macaristan'ın bağımsızlığı için Avusturya'ya başkaldıran Kossuth'un safında çarpışan gerillacıların ünlü şefidir. Ne var ki Sandor kaledeki esirler arasında bulunmaktadır. Böylece Baba-oğul hain'i öldüren köylüyü ihbar ederler. Ama bu imparatorluk polisi için yeterli değildir. Polisler Sandor'un yokluğunda, hiç değilse ünlü şefin adamlarını ele geçirme peşindedirler. Bunu elde etmek için imparatorluk ordusuna katılmak isteyenlerin afa uğrayacaklarını ilan ederler. Ama bu bir başışlama bir kurtuluş mudur? Bu tuzağa düşenlerin başlarına neler gelecektir. Film gu soruların cevaplanmasıyla sona erer.

HAL VE GIDIŞ SIFIR

ZERO DE CONDUITE. Yönetmen, senaryo, konuşmalar, kurgu / Jean Vigo. Görüntüler / Boris Kaufman. Müzik / Maurice Jaubert. Şarkılar / Charles Goldblatt. Yönetmen yardımcıları / Albert Riera, Henri Storck, Pierre Merle. Oynayanlar / Jean Dasté (Huquet), Louis Lefebvre (Caussat), Gilbert Pruchon (Colin), Coco Goldstein (Brue), Gerard de Beradieux (Tabard), Robert le Flon («Pête - Sec»), Delphin (müdür), Blanchar («Bec-de-Gaz»), Leon Larive (Kimya öğretmeni), Mme Emile (Haricot Ana), Michèle

Fayard (genç kız), Georges Berger (muhabir), Louis de Gonzague - Frick (Emniyet müdürü), Henri Storck (rahip), Rafa Dilligent, Félix Labisse, Georges Vakalo, Georges Patin (İftaiyeciler). Yapım / Nounes - Gaumont. Yapım yeri ve yılı / Fransa 1933. Süresi / 44 dakika. Fransızca.

Yaz tatilinden sonra bir yatılı kasaba koleji'ne dönen üç öğrencinin hikâyesi. Koleje yeni gelen küçük bir öğrenci ve yardımcı öğretmenlerden biri ile dostluk kurmalarına karşılık kolejin müdürüne, başka bir öğretmen yardımcısına karşı açık savaş ilân ediyorlar. Yatakhane bir isyan düzenledikten sonra koleji ziyaret eden resmi kişilere (örneğin, Belediye Reisl, kasaba papazı gibi) saldırıyorlar ve elele verip kolej damlarında uzaklaşıyorlar.

Yaklaşık olarak 44 dakika süren, ve genellikle Fransız sinemasının gerçek baş yapıtlarından biri sayılan «Hal ve Gidiş Sıfır» in en önemli bölümleri arasında; yatakhane ilk gece ve uyur gezer öğrenci, Şarlo'ya benzeyen bir öğretmen yardımcısının nezareti altında yapılan gezinti, yatakhanedeki isyan, kolejdeki tören ve damlarda uzaklaşan arkadaşların son görüntüsü yer almaktadır.

FILM HAKKINDA

Sales Gomez'e göre: «Hal ve Gidiş Sıfır»da iki ayrı dünya varolmakta; bir taraftan çocukların ve halkın, karşı tarafta olgun kişilerin ve burjuvaların dünyaları. Çocukları çizmek için Vigo gerçek bir noktadan hareket etmiştir; olgun kişiler konusunda ise aşırı davranıp karikatüre yönelmekten çekinmemiştir... Bu iki dünya arasındaki ayırım ve filmin sonucu bize Vigo'nun ideolojisini ve «Hal ve Gidiş Sıfır» in toplumsal tutumunu bütün unsurları ile açıklıyor.

Vigo'nun filmi bu arada, bir Fransız yatılı okulu inceleyen bir belge, çocuk ruhbilimini ele alan bir deneme, Vigo'nun otobiyografik bir çalışması ve özellikle, sembollerini ile Fransız toplumunun amansız bir eleştirmesidir. «Hal ve Gidiş Sıfır» bu çarpıcı tutumu yüzünden Fransa'da yıllarca sansür tarafından yasaklanan bir «lânetli film» olmuştur.

Ayrıca bkz: Yeni Sinema 10/11 S. 72, Jean Vigo ve Zéro de Conduite...

BEJİN ÇAYIRI

BEJİN LUG. Yönetmen / Sergey M. Ayzenştayn. Senaryo / Turgenyev'in aynı adlı kısa öyküsünden ve Pavel Morozov'un hayatından yararlanarak Aleksandr Rzeşevski. Sonraları Ayzenştayn ve Isak Babel tarafından gözden geçirilmiştir. Görüntü Yönetmeni / Eduar Tisse. Oynayanlar / Vili Kartagov, Boris Zakhava, Elena Teleşeva. Yapım / Mosfilm / 1935—36.

Filmin konusu, çiftçi (kulak) bir babayla oğlu arasındaki trajik çekişmeyi anlatır. Baba, ortaklaşa toprak düzenine karşı çıkmakta, bir süre sonra gerçekleri gören oğul ise babasına başkaldırmakta ama sonunda babası tarafından öldürülmektedir.

Ayzenştayn'ın 1936 yılında başladığı film bitirilememiştir. Çekimin ilk günlerinde hastalanan yönetmen daha sonra da geçirdiği sarıntı yüzünden eserini tamamlayamamıştır. Ama daha sonra filmleri yeniden ele aldığı gibi, Sovyetler Birliği sinema sanatının güçsüzleşmesinde büyük sorumluluğu bulunan Sinema Merkezli Direktörü Boris Şumiyaşki'nin anlayışsızlık duvarına çarpmış, «biçimlilik»le suçlanan filim gene tamamlanamamıştır. Gerçekten Ayzenştayn bu filmin de de, öbür filimlerinde olduğu gibi, eski ile yeni'yi yanyana gösterip basıt bir ideolojik filim yapma yolunu seçmemiş, «biçimlerin meydana getirdiği sembollerle» anlatmak istediği ve temelde ideolojik olan özü vermeye çalışmıştır. Hiç kuşkusuz konu bir parça zayıftır ve yönetmenin derin araştırmalarına olanak verecek güçte değildir ve bu yüzden de Ayzenştayn konunun biraz uzağına düşmüştür.

BUGÜNÜ BIZE VERİN

GIVE US THIS DAY. Yönetmen / Edward Dmytryk. Senaryo / Pietro di Donato'nun *Christ in Concrete* adlı romanından Ben Barzman. Görüntü Yönetmeni / Pennington Richards. Müzik / Benjamin Frankel. Oynayanlar / Lea Padovani, Sam Wanamaker, Kathleen Ryan, Bonar Colleano, Charles Goldner, Karel Stepanek. Yapım / Arthur Rank Organisation adına Geiger - Bronston. Yapım yeri ve yılı / İngiltere 1949. Türkçe altyazılı.

GENÇ ASLANLAR

THE YOUNG LIONS. Yönetmen / Edward Dmytryk. Senaryo / Irwin Shaw'ın romanından Edward Anhalt. Görüntü Yönetmeni / Joe MacDonald. Dekor / Lyle Wheeler, Addison Here. Kurgu / Dorothy Spencér. Müzik / Hugo Friedhofer. Oynayanlar / Marlon Brando, Montgomery Clift, Dean Martin, Barbara Rush, Hope Lange, May Britt. Yapım / 20 th Century Fox. Yapım yeri ve yılı / ABD 1958. Türkçe altyazılı.

Bavyara'da ilkin kunduracılık sonradan kayak öğretmenliğini yapan Christian Diestl askere alınıp büyük bir heyecanla Alman ordusunda savaşa katılır. Diestl'in heyecanı fazla sürmeyecektir; savaşın dehşeti, savaş kurallarının gaddarlığı ülkülerini çökertir. Direnmeye başlar Diestl, Fransız gençlerini kurşuna dizmekten, yaralı İngiliz askerlerini öldürmekten kaçınır. Nazi vahşetinin en belirli örneklerinden biri olan temerküstü kamplarındaki hayatı keşfettiği gün Diestl silâhını parçalar. Alman ordusu artık çekilmeğe başlamıştır, müttefik kuvvetleri Berlin yolunu tutmuşlardır bile. Diestl savaştan çekilir ve çekildiği gün iki amerikan askerî tarafından öldürülür. Diestl'in kuşağından iki arkadaştaır bunlar, çekingen ama kahramanca savaşmasını bilen Noah ile zengin, zevke düşkün önceleri askerlikten kaçmağı düşünen Michel Whitaker. Onlar da savaşa bu şekilde katılmaktadırlar.

Filim türkçe altyazılıdır.

SAVAŞ VE BARIŞ

WAR AND PEACE. Yönetmen / King Vidor. Yardımcı Yönetmen / Mario Soldati. Senaryo / Bridget Boland, Robert Westerby, Mario Camerini, Ede Concldi, Ivo Perelli. Görüntüler / Jack Cardiff ve Aldo Tonti. Müzik / Nino Rota. Dekor / Piero Gherardl. Kurgu / Leo Catozzo, Stuart Gilmore. Oynayanlar / Audrey Hepburn, Henry Fonda, Mel Ferrer, Vittorio Gassman, Anita Ekberg. Yapım / Ponti - De Laurentiis. ABD - İtalya yapımı. 1955. Türkçe altyazılı.

SAVAŞ VE BARIŞ (1. Bölüm)

VOINA I MIR. Yönetmen / Sergey Bondarçuk. Senaryo / Leon Tolstoy'un aynı adlı

romanından Vassili Soloviev, Sergey Bondarçuk. Görüntü Yönetmeni / Anatol Petriniski. Dekor / Mihail Bogdanov, G. Miasnikov. Müzik / Viatçeslav Ovçinnikov. Oynayanlar / Sergey Bondarçuk (Bezuhov), V. Tihonov (Prens Andrei), Ludmilla Sevelyeva (Nataşa). Yapım / Mosfilm. Yapım yeri ve yılı / SSCB 1965. 1965 Moskova Şenliği Büyük Ödülü. 1965 Venedik Film Şenliği Altın Aslan Ödülü.

«Savaş ve Barış» filminin bundan önce gösterilen birinci ve ikinci bölümlerinde, Rusya dışında geçen Söngra ben ve Auosterlitz (1805 - 1807) savaşları ayrıntılı olarak gösterilmiş, bunlara paralel olarak bu savaşlarla uzak - yakın ilişkisi olan Bolkonski, Bezuhov ve Rostov gibi ailelerin yaşamları ele alınmıştır.

Prens Andrey'in babası İhtiyar prens Bolkonski, katerina devrinde generallik etmiş, zeki ama hırçın ve despot bir adamdır. Kızı Maria ile birlikte kendi malikanesinde yaşamaktadır. Çirkince ve geçkin bir kız olan Marya Nikolay Rostov'la evlenir. Bolkonski ailesinin en önemli kişisi Prens Andrey Bolkonski'dir. Andrey, zeki, bilgili, dürüst, cesur bir gençtir. Osterliç savaşına katılır, yaralanır, evine döner. Karısı daha önce doğum yaparken ölmüştür. Prens andrey o sıralarda çok genç ve havai bir kız olan Nataşa Rostova'ya aşık olur. Hatta bir aralık Nataşa ile nişanlanır. Ama Nataşa, Anatoliy Kuragin adlı havai bir subaya tutulunca, Andrey derin bir umutsuzluğa kapılır, nişanlisından ayrılır. Daha sonra Andrey, Borodino savaşına da katılır, yaralanarak ölür.

Filmin başlıca kişilerinden biri olan Pier Bezuhov, Kont Kiril Bezuhov'un gayrimeşru oğludur. Kont Bezuhov ölürken, Pieri meşru bir evlat olarak tanır, ona bütün mirasını bırakır, böylece Pier zengin olur.

Pier, yıllarca Fransa'da kalmış, öğrenimini Paris'te yapmış, özgür düşünceli iyi yürekli dürüst bir gençtir. Heyecanlıdır, mason teşkilâtı ile de ilgili vardır. Fransızlar Moskova'yı işgal edince pier, bütün kötülüklerin başı saydığı Napoleon'u öldürmek için kılığını değiştirerek Moskovada kalır. Babasının evinde saklanır orada bir Fransız subayı ile habap olur. Ama sokaktan Fransız erlerinin

soymakta oldukları bir kadını kurtarmak için onlarla dövüşür yakalanır. Fransız askeri mahkemesi karşısına çıkarılır, ölüm cezasına çarptırılır. Son dakikada kurtulur. En sonunda da Nataşa Rostova ile evlenir.

«Savaş ve Barışın» üçüncü ve dördüncü bölümleri 1812 - Borodino savaşını, Rus ordusunun Moskova'dan çekilişinin, halkın Moskova'dan kaçışını, Moskova'nın Napoleon ordularınca işgalini, şehrin Ruslar tarafından yakılışını Napolyon'un yenilgisini anlatır.

1812 savaşı bir milli kurtuluş savaşı niteliğini taşıdığı için, bu savaşa halk yığınları da katılmış, sahneye halk ve partizanlar da çıkmıştır.

«Savaş ve Barış» filminin ikinci ve üçüncü bölümlerinde, Rus orduları başkomutanı mareşal Kutuzov'un kişiliği özellikle dikkati çeker.

Kutuzov, yetenekli, dürüst, babacan bir askerdir. Bir gözünü savaşlarda kaybetmiştir erler ve subaylar kendisini çok sevmektedirler. Kutuzov, az konuşan herkesi dikkatle dinleyen en sonunda da kendi değişmez kararını veren demir iradeli bir kişidir.

Saray çevresindeki generalların çoğu onu kıskanmakta ve sevmemektedirler. Hele, borodino savaşını kazandığı halde Fransız ordularını takip etmemesi Moskova'yı savunmaması, tam tersine geri çekilerek şehri düşmana bırakması, onu sevmiyenleri ve ona karşı olanları büsbütün cesaretlendirmiştir.

Oysa Kutuzov'un planı şudur: gerçi Borodino savaşı kazanılmıştır, ama Rus ordusu öylesine çok zayıf vermiştir ki, düşmanı kovalayacak güfte değildir. Moskova'yı savunmak Moskova önünde kesin bir savaş vermek, hem Moskova'yı hem orduyu kaybetti-rebilir. Oysa, ordu, yenilmemiş olarak elde kalırsa Moskova nasıl olsa geri alınır, ve düşman yenilebilir. Moskova yakılırsa Fransız ordusu Rus kışının amansız koşulları altında hem barınsız, hem yiyeceksiz kalacağından kendiliğinden çekilmek zorunu duyacaktır. Üstelik harekete geçen partizanlar, bütün ulaşım yollarını kestiklerinden Fransız ordusu dışardan da yiyecek getirmek olanağından yoksun kalacaktır. Kutuzov'un planı başarı kazanmış, Napoloen yenilmiştir.

FILİM HAKKINDA

«Savaş ve Barış» gibi her bakımdan büyük bir eseri beyaz perdeye aktarmak, her şeyden önce büyük bir cesaret işiydi. Hatta büyük ve tarihsel olaylarla tıklım tıklım dolu, binlerce kişinin yer aldığı 2500 sayfalık bir romanı beyaz perdeye aktarmak, yalnız bir cesaret işi değil aynı zamanda çok zor bir işti de.

Film, romanın dört cildine uygun olarak dört bölüm halinde tasarlanmıştır. Bu dört bölümün filme çekilmesi dört yıl sürdü. Filme, onbinlerce kişinin katılmasından tarihsel gerçeklerin yansıtılmasındaki güçlüklerden, kostümlerin tarihsel olaylara uydurulmasındaki zorluklardan söz etmiyeceğiz. Asıl zorluk Tolstoy'un düşüncelerini onun kendi eserine verdiği ruh ve anlamı beyaz perdeye aktarmakta idi.

«Savaş ve Barış» filmi, kendi ülkesinde gösterildiği zaman çok beğenildi. Eserin sanat gücünü kimse inkara kalkışmadı ama, filmi göklere çıkarıncıların yanı sıra yerenler de oldu. Filmin böyle bir tepki yaratması normaldi. Galiba da bunun başlıca suçlusu, eserin yazarı Tolstoy'du. Çünkü Tolstoy kendi roman kişilerini öylesine güçlü, öylesine canlı yaratmıştı ki, bunlar, okurların gözünde adeta canlı bir hal almıştı. Romanı okuyan herkes, kendi hayal evinde bir Nataşa Rostova, bir Pier Bezuhov, bir Andrey Bolkonski yaratmıştı. İşte beyaz perdede canlandırılan bu kişilerle, Tolstoy'un yarattığı roman kişileri arasında küçücük bir nüans farkı bulanlar, hemen isyan bayrağını çekmişlerdi. Onların başlıca yargısı bu tiplerin roman kişilerine uyup uymamalarında düğümlenmekteydi. Örneğin, film seyircileri arasında şu biçim konuşmalara raslanıyordu: «hayır, Piyer Bezuhov eserdekine benzemiyor, burada, Tolstoy'un eserindekinden daha yaşlı görünüyor.»

Ama, öyle seyirciler de vardı ki bunlar için filmin başarı ölçüsü, tiplerin asıllarına biçimsel olarak benzeyip benzememelerinde değildi. Bunlar, eserin ruhuna bakıyor: «İşte Tolstoy budur, Tolstoy'un sanat ruhu budur», diyorlardı. Ama eserin büyüklüğünü kişilerin çokluğunu, olayların karmaşıklığını göz önüne getirecek olursak, eseri beğenenler ka-

dar beğenmeyenleri de haklı görmemek elde değildi.

Filmin yönetmenleri ilgilendiren başlıca nokta romandaki küçük ayrıntılar olamazdı. Onları ilgilendiren bir bütün olarak Tolstoy ve Tolstoy'un bu ölmez eseri idi. Onlar romanın en anlamlı, en çarpıcı bölümlerini beyaz perdeye aktarmaya çalışmışlar, bunda da başarı sağlamışlardır.

CASUSLAR

LES ESPIONS. Yönetmen / Henri - Georges Clouzot. Senaryo, uyarılma ve konuşmalar / Egon Hostovsky'nin romanından / H.G. Clouzot. Görüntü Yönetmeni / Christlan Matras. Müzik / Georges Auric. Dekor / René Renoux. Oynayanlar / Curd Jurgens, Gerard Sely, Peter Ustinov, Clément Harari, O.E. Hasse, Louis Segnier, Sam Jaffe, Jacques Dufilho, Vera Clouzot, Martita Hunt, Daniel Emilfork, Fernand Sardou, Jean Brochard, Gabrielle Dorziat. Yapım / Film Sonor. Yapım yeri ve yılı / Fransa 1957. Fransızca.

Bir sinir hastalıkları kliniğinin sahibi ve yöneticisi olan Doktor Malic para sıkıntısı çekmektedir. Kliniğinde artık sadece iki hasta tedavi olmaktadır: karanlık bir odada sürekli olarak uyuyan bir esrarkeş, Valette, ve sağır-dilsiz bir genç kız, Lucie. Bir gece acele olarak çağırılan Doktor Malic, buluşma yerinde amerikalı albayı Howard ile karşılaşır. Howard ona bir teklifte bulunuyor: kliniğinde, gizli olarak, Alfonso adında birini muhafaza etmeği kabul ettiği takdirde kendisine beş milyon verecektir. Malic kabul eder ve avans olarak, bir milyon peşin alır. Howard meseleyi açık koyar: «Alfonso'nun kişiliği ile meşgul olmayın» der «Aksi takdirde düşmanlarımız konuşurmak için sizi kaçırabilirler. Zaten sizi görmeğe gelecekler, dostlarımız da gelecek. Herkes hasta olduğunu söyleyecek. Siz onlarla meşgul olun, başka hiç bir şeye karışmayın.»

Ertesi gün Doktor kliniğinde yer alan değişiklikleri fark eder; çalıştırdığı personel değişmiş bunların yerine Ida adlı genç bir kadınla Pierre ve Leon adında iki adam diledikleri gibi kliniği idare etmektedirler. Malic polise şikâyet edeceğini söylediğinde Ida bir ihtarda bulunur: «Yapmayın, sizin için

kötü olabilir». Villanın etrafı gözetleyenlerle dolar ve Malic endişeye kapılır. Kliniğin karşısında bulunan bir kahveden Amerikan Elçiliğine telefon eder, Albay Howard'la görüşmek istediğini söyler, oysa elçilikte Albay Howard diye biri tanınmamaktadır. Kliniğe üç hasta gelir: Profesör Pregel, sanatçı Hautecour ve kahvenin garsonu Paul. Üçü de hastaların dosyalarını çalmağa kalkarlar, beceremeyince giderler.

Gece kliniğin önünde bir taksi durur. Malic koşar, şoför kendisine «Geldik» der. Bu arada, Pierre, Leon, Hautecour ve garson Paul da yetişirler fakat taksinin içi bomboştur. Şoför müşterisinin nasıl, nerede kaybolduğunu bilmemektedir, yüzünü dahi görmemiştir onun. Kliniğe dönen Malic çalışma odasında, siyah gözlüklü, siyah eldivenli bir adamla karşılaşır. Bu Alfonso'dur. Malic gitmesini söyler Alfonso ise kalmakta ısrar eder çaresiz Malic onu bir odaya götürür.

Ertesi sabah Ida ve yardımcıları Alfonso'nun klinikte olduğunu öğrenmişlerdir. Pierre adamın odasına girmeğe kalkar, odadan ateş açan Alfonso kolundan yararlar. Daha sonra Pierre öldürülür ve Lucie buna tanık olur. Mektupla Malic Albay Howard'la buluşmaya davet edilir. Bir okulda, daha önce gördüğümüz kişilerin toplandığı bir sınıfta, Prof. Prengel söz alır. Malic'e Amerikan gizli servislerinin şefi olduğunu açıklar, Howard'ın kaybolduğunu, belki karşı tarafa geçmiş olduğunu söyler. Prengel Malic'ten Alfonso'nun resmini çekmesini ister, Malic kabul etmez. Casusların şefi ihtarda bulunur: Malic onlarla işbirliğine yanaşmazsa öldürülecektir.

Kliniğe dönen Malic Ida ile Leon arasında geçen bir konuşmadan Alfonso'nun Doğu Almanya'dan kaçan ve Howard'ın yardımı ile, Amerikalılardan da kurtulan atom uzmanı Vogel olduğunu öğrenir. Bilim adamını kurtarmak için Malic Prengel'i aldatmayı düşünür ve ona esrarkeş Vallette'in bir resmini verir. Resme bakan Prengel: «Bu değil» der.

Malic'in hareketi olaylara yol açar: Howard intihar eder, casuslar Vogel'in peşine takılırlar. Vogel bir tren yolculuğu esnasında kaybolur.

Malic bu olağanüstü hikâyeyi başkalarına anlattığı zaman korkunç sahnelere tanık olan Lucia dışında hiç kimse ona inanmaz.

BAŞKA YERDE YEDİ GÜN

SEPT JOURS AILLEURS. Yönetmen / Marin Karmitz. Oynayanlar / Jacques Higelin, C. Martin... Yapım yeri ve yılı / Fransa 1968. Filmin geniş özeti gösteriden önce TSD üyelerine dağıtılacaktır.

MONSIEUR LANGE'IN CİNAYETİ

LE CRIME DE MONSIEUR LANGE. Yönetmen / Jean Renoir. Senaryo / Jean Castanier'nin bir konusundan, yazar, Jean Renoir ve Jacques Prévert. Konuşmalar / Jacques Prévert. Görüntüler / Jean Bachelet. Dekor / Jean Castanier, Robert Gys. Müzik / Jean Wiener. Şarkılar / Joseph Kosma. Kurgu / Marguerite Renoir. Yönetmen yardımcıları / Pierre Prévert ve G. Darnoux. Oynayanlar / Rene Lefevre (Lange), Jules Berry (Batala), Fiorelle (Valentine), Nadia Sibirskaya (Estelle), Sylvia Bataille (Edith), Henri Guisol (Meunier), Maurice Baquet (Charles), Marcel Levesque (Kapıcı), Odette Talazac (Kapıcı), Marcel Duhamel, Jacques Brunius, Jean Dasté, Sylvain Itkine, Henri Saint-Isles, Charbonnier, Edmond Beauchamp, René Genin, Max Morise, Guy Decoble, Paul Grimault, Fabien Loris, Yves Deniaud, Pierre Huchet, Marcel Lupovici, Paul Demange, Jean Brémaud, Claire Gerard, Janine Loris. Yapım / Oberon (Halley des Fontaines). Yapım yönetmeni / André Halley des Fontaines. Yapım yeri ve yılı / Fransa 1935. Uzunluğu / 2200 metre.

Renoir'in «yeni - gerçekçi» TON'liden sonra denediği değişik bir filmidir «Lange'in Cınayeti» ve çevrildiği yılların, özellikle Halk Cephesinin, damgasını taşır: patronları yeren, onlarla alay eden işçileri tutan bir çeşit felsefi öykü. Biçimden, anlatımdan çok, Renoir, dar imkânlarla ortaklaşa bir çalışma ile çevirdiği bu filmde öz'e önem veriyor, öz'e ve gerçeğe uygun bir atmosfer'e.

Öykü, Paris'in bir kenar mahallesinde geçiyor, eski bir binanın geniş avlusunda. Ve binadaki halk, ütücü kızlar, bir yayınevinin iş-

çileri, çekingen bir yazar, kadın avcısı, davalavacı yayınevi patronu bir yerden sonra aynı olayın kahramanları oluyorlar. Yayınevi sahibi Batala iğrenç bir insandır; işçilerin sırtından geçinir, bir genç kızı lîğfal eder, sıkışınca da kurtuluşu kaçmaktadır. Batala kaçınca yayınevinin işçileri işi devralıp bir kooperatîf kurarlar. En büyük yardımcıları ilkel ama çok tutulan, çok satılan halk tipi roman yazarı bay Lange olacaktır. Lange'in romanları satılınca yayınevindekiler rahata kavuşmağa başlarlar. Oysa Lange'in çok satılan kitaplarının ünü mahallenin dışına taşıp Batala'nın kulağına kadar gelir. Batala, papaz kılığına girerek Belçika'dan kaçarak Paris'e yayınevine döner. Ve ortada bıraktığı eski işçilerinden hakkını ister. Batala'nın karşısına Lange, çekingen, pısırik Lange dikilecek ve bir münakaşada istemi-yerek, kaza kurşunu ile, onu öldürecekler. Avlunun karanlık bir köşesinde, bir çöp yığının üzerinde papaz kılıklı Batala «bir papaz, bir papaz» diye yalvara yalvara can çekişirken onu sadece bir sarhoş görür, yalvarışını tekrarlayarak alay eder onunla. Lange ise, sevdiği kızla birlikte, mutlu bir geleceğe doğru gider.

ROMEO VE JÜLYET

ROMEO AND JULIET. Yönetmen / Renato Castellani. Senaryo / Renato Castellani. Görüntü Yönetmeni / Robert Krasker. Müzik / Roman Vlad. Yönetmen Yardımcıları / Lu Leone Broggi, Fraser Foulsham. Koreografi / Medy Obolensky. Dekor / Gastone Simonetti. Giysiler / Leonor Fini. Kurgu / Sidney Hayers. Ses / John S. Dennis. Gordon K. McCallum. Oynayanlar / Giovanni Rota (Escalus), Norman Wooland (Paris Dük'ü), Giulio Garbinetto (Montague), Sebastian Cabot (Capulet), Laurence Harvey (Romeo), Aldo Zollo (Mercutio), Bill Travers (Benvolio), Enzo Fiermonte (Tyball), Mervyn Johns (Lorenzo), Thomas Nicholls (Jean), Luciano Bodl (Abraham), Nietta Sherwood (Düşeş Montague), Lydia Sherwood (Düşeş Capulet), Susan Shentall (Jülyet), Flora Robson, Dagmar Josipovich (Rosaline). Yapım / Verona Productions Ltd. - Universalcine. Yapımcılar /

Sandro Ghenzi, Joseph Janni. Yapım yeri ve yılı / İngiltere - İtalya 1954. Uzunluğu / 3845 metre. İngilizce.

HAMLET

HAMLET. Yönetmen / Grigori Kozintzev. Senaryo / Boris Pasternak'in ön çalışmasından Grigori Kozintzev. Görüntü Yönetmeni / J. Grisyus. Müzik / Dimitri Şostakoviç. Oynayanlar / Mihail Nazvanov (Claudius), Innokentî Smoktunovski (Hamlet), Yuri Tolubeev (Polonius), V. Erenberg (Horation), Stepan Oleksenko (Laertes), Else Radzin (Gertrude), Anastasya Vertinskaya (Ophelia), I. Dmitriv (Rosenkranz), W. Medvedev (Gullendstern). Yapım / Lenfilm. Yapım yeri ve yılı / SSCB 1963—64. Uzunluğu / 4930 metre.

ONİKİNCİ GECE

DVENATZATAYA NOÇ. Yönetmen / Yakov Frid. Senaryo / Yakov Frid. Görüntü Yönetmeni / E. Şapiro ve K. Riļov. Müzik / A. Şivotov. Sanat Yönetmeni / S. Malkin. Dekor / I. Snoinov. Kurgu / G. Şurkin. Ses / B. Hutorianski. Oynayanlar / W. Medvedev (Orsino), K. Lutşko (Sebastian/Viola), S. Lukyanov (Antonio), A. Antonov (Kaptan), M. Yanşin (Tobias), V. Merkurev (Maivolio), S. Filipov (Fabio), B. Freindlich (Narr), A. Larionova (Olivia), A. Lisjanskaya (Maria). Yapım / Lenfilm. Yapım yeri ve yılı / SSCB 1955. Uzunluğu / 2472 metre.

HİRÇİN KIZ

LA BISBETICA DOMATA. Yönetmen / Franco Zeffirelli. Senaryo / William Shakespeare'in aynı adlı eserinden Paul Dehn, Suso Cecchi D'Amico, Franco Zeffirelli. Görüntü Yönetmenleri / Luciano Trasatti ve Oswald Morris. (Panavision - Technicolor). Dekor / Renzo Mongiardino ve Danilo Donati. Oynayanlar / Elisabeth Taylor, Richard Burton, Cyril Cusack, Michael York, Natasha Pine, Michael Nordern, Tino Perna, Giancarlo Cobelli. Yapım / Elisabeth Taylor ve Richard Burton. Dağıtım / Columbia. Yapım yeri ve yılı / İtalya 1968.

G-E ampulleri ile aydınlık geceler



GENERAL  **ELECTRIC**

Rasgele ampul değil, G - E alınız

Filim 71

THE
GOLDEN
GLOBE
AWARDS

